

CULTURA CRESTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August,
la 10 și 25 n. a fiecărei luni.

Redacția:

Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alex-
andru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și
Dr. Ioan Coltor.

*

Pentru redacție răspunde: Dr. ALEXANDRU RUSU.

Anul VII.—1918.

B l a j.

TIPOGRAFIA SEMINARULUI TEOLOGIC OR.-CAT.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:

Pe un an: cor. 20.

Pe 1/2 an: cor. 10.

În străin.: cor. 24.

Numărul: 1 coroană

REDAȚIA:

Dr. Ioan Sămpăleanu, Ștefan

Roșianu, Dr. Alexandru Ni-

colescu, Dr. Alexandru Rusu și

Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Admi-
nistrația:

•Cultura Creștină.

Balászfalva.

Dar de Crăciun.

„Că s'a născut vouă astăzi mân-
tuitor, carele este Hristos Domnul, în
cetatea lui David“. Luca 2, 11.

Cine dintre voi, iubii cetitori, nu ar dori să vadă cu ochii Vitleimul: cetatea sfântă, unde s'a născut Mesia; și să sărute pământul fericit, care a putut servi de așternut picioarelor stăpânului ceriului? Această dorință a frământat și va frământa sufletele voastre de câteori se vor perândă pe dinaintea voastră sărbătorile frumoase ale Crăciunului. Fericit a fost cu adevărat, gândiți voi, sf. Ieronim, marele dascăl al bisericii, care a gustat această fericire nu odată, ci adeseori, trăind cei din urmă treizecișicinci ani ai vieții în Vitleim, în apropierea ieslelor cari l-au cuprins pe Mântuitorul, petrecându-și acolo toată vremea cu studii înalte și rugăciune neîncetată.

Dar să nu-i invidiem fericirea. Dacă nu ne este dat să putem cerceta și noi locurile sfinte, să cercăm să-l imităm cel puțin pe sf. Ieronim și să înfiripăm o legătură dulce sufletească între noi și pruncul Isus, cum făcea așa de adeseori sf. Ieronim. Se pomenia numai, cum ne povestește însuș, înfiripând o tainică conversație cu copilul dumnezeesc, care se culcase acolo în ieslele din peșteră: „Oh, Doamne Isuse, cum zaci pe așternut tare, cum tremuri Tu pentru mântuirea mea! Cum să ți-o răsplătesc?“ Iar copilul îi răspundea: „Dragă Ieronime nu poftesc nimic dela tine. Cântă numai: Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu! Vreau să devin și mai lipsit în gră-

dina Getsimanilor și pe cruce." Sfântul continuă: „Trebuie să-ți dau ceva, dragă copile, vreau să-ți dau toți banii mei." Copilul nevinovat îi răspunde: „Ceriu și pământul ale mele sunt din veci. Dăi deci săracilor; îi voiu primi cașicând i-ai fi dat mie." Ieronim replică: „Aceasta bucuos o fac, Isuse dulce; dar trebuie să dau ceva și pentru persoana Ta, căci altfel mi-se rupe inima de compătımire". Atunci îl ziceă dumnezeescul copil: „Fiindcă așă de bucuos ai vreă să-mi dai ceva, îți voiu spune ce să-mi dăruești: dă-mi păcatele tale, chinul conștiinței tale, și osânda ta". „Și ce vrei să faci cu ele" replică Ieronim. Copilul Isus îi ziceă iarăș: „Vreau să port păcatele tale pe umerii mei, să-ți fac veselă conștiința întristată, și să abat osânda dela tine". Atunci Ieronim începeă să plângă și exclamă: „O copile, dulce copil! Cum mi-ai mișcat sufletul! Credeam că dorești ceva bun; când colo vrei să ai tot ce-i rău în mine. Ia deci tot ce-ı al meu, și dă-mi ce-ı al tău. În felul acesta mi-e asigurată vieața veșnică".

Din acest dialog preafrumos se desprinde un adevăr luminos, pe care am voit să vi-l vestesc iubiților cetitori, că dumnezeescul prunc așteaptă dela noi ca cel mai potrivit dar de Crăciun ce-ı putem oferi: păcatele noastre. Așteaptă să ne despărțim de ele în durerea inimii, părăndu-ne sincer rău că le-am săvârșit, și El dumnezeescul copil, le va așeză pe Cruce; acolo va plăti pentru ele, ispășindu-le. „Iată mieluşelul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii" ziceă sf. Ioan Botezătorul, arătând spre Isus. Da! Păcatele noastre l-au făcut pe acest copil să iă calea lungă dela ceriu la pământ; ele l-au dus în peștera rece și în așternutul aspru al ieslelor; pentru ele trebuie să fugă în curând cu părinții măhniți foarte dinaintea lui Irod într'o țară depărtată, străină.

Cu adevărat! Toată misiunea dumnezeescului copil se rezumă în voința efectivă de-a șterge păcatele, de a nimici fărădelegile, de a întoarce pe oameni la calea pocăinții. Au doar nu acest gând îl mână neîncetat pe Păstorul cel bun în timpul apostoliei sale publice să caute cu zor oia cea rătăcită, să o chime cu glas dulce, să umble după ea prin văi și munți cu picioare sângerânde, necunoscând oboesală și în sfârșit aflându-o să o strângă la sân, să o pună cu bucurie pe umeri și să o readucă la staulul oilor? Nu ne oferă dovezi clasice purtarea sa față de Zacheu, Magdalina, Petru, muierea cea păcătoasă și numeroase alte pilde? Nu-ı plăceă să se ase-

mene cu Samaritanul cel îndurat, care a scăpat pe bietul călător încăput în mâna tâlharilor, ungându-i ranele cu oleu, punându-l pe asinul său, și îngrijindu-se de dânsul până la vindecare deplină? Nu aceasta o dovedește parabola sublimă a fiului rătăcit pe care reîntors la pocăință îl îmbrățișează Părintele ceresc și de bucurie face ospăț mare în cinstea lui? Da! Păcatele noastre îl preocupă zi și noapte. Pentru ele merge-va noaptea în muntele maslinilor spre a se măhni de moarte și a asudă sudori de sânge; pentru ele purtă-va Crucea până sus, pe muntele Golgota, înălța-se-va pe ea, și muri-va pentru păcatele noastre. Și atunci mântu-i-ne-vom cu adevărat de vina cea mare, de neliniștea și teama conștiinții, și gustă-vom pacea, pe care au vestit-o îngerii în noaptea Crăciunului: „Și pe pământ pace între oameni bunăvoie”. Da! Căci Dumnezeu va fi făcut din partea sa totul ca să ne putem mântui. Atârnă numai dela noi să o și voim.

Dacă te-ar întâlni Isus acum, iubite cetitoriule, și ți-ar adresa cuvintele pe cari i-le-a zis lui Ieronim: „Dăruiește-mi păcatele tale” — spune-mi, ce ai face? De bunăseama ai plânge și tu pentru păcatele tale și te-ai lăpădă în sfârșit de ele. Mergi deci în aceste zile în biserică, apropie-te de sfânta sfintelor, de sfântul altar înaintea căruia arde candila ce pururea veghiază la tronul lui Dumnezeu, ca steaua deasupra peșterii. Acolo ești aievea lângă copilul dumnezeesc, viu și intrupat. Dacă ascuți cu atențiune îți zice de pe prestol: Vino sărmane omule, care porți sarcina grea a păcatelor tale, și pune-o pe umerii mei dumnezeești. Uite! Acolo e scaunul de spovedanie, aci e masa sfântă a împărtășaniei, — prin ele îți voi da în locul păcatelor tale pacea mea și pe mine însu-mi; pacea mea și nu pe care o dă lumea; pacea mea dulce și sfântă. Așa îți va vorbi Isus. Asculta-l-vei? Nu mă îndoesc că-l vei asculta cu bucurie.

Toți creștinii, cari se apropie cu prilejul sf. sărbători ale Crăciunului de sf. taine ale spovedaniei și cuminecăturii, toți acestia și-au dat seamă, că cel mai prețios dar ce-l pot oferi pruncului Isus, născut în peșteră, sunt păcatele lor. Să nu pregeți nici tu cetitorule a face asemenea. Iar celce nu-și poate opri un zimbet de compătimire în fața acestor „naivități”, aducă-și aminte cu cât ar stă mai bine societatea dacă ar da ceva mai mult pe puritatea conștiinții; cu cât mai bine cauza neamului, dacă moravurile ne-ar fi mai curate, și dacă totuș

nu se convinge, permită cel puțin altora să se lapede de viața lor ticăloasă, atunci când lui îi place așa de mult să se tăvălească în noroiu.

Noi știm, că numai cei curați vor vedeă pe Dumnezeu. Noi, naivii, știm, că cel mai mare bun pe pământ ce nu se poate cumpăni cu aur, este tocmai sufletul curat, care mai mult ne aseamănă cu Dumnezeu, și astfel, ca unii, cari avem ca deviză supremă cultura *creștind*, dorim sus și tare spre *aceasta* să țintească toți cinstitorii adevărați ai copilului nevinovat, nouă născut în peșteră.

Și apoi mai este ceva ce ne îndeamnă să provocăm pe toți la pocăință. Ni-se spune din toate părțile, că războiul în loc să-l facă pe oameni mai buni, i-a făcut mai răi. Iar asta e semn rău. E semn de decădінță extremă. Așa, că trebuie toți preoții să se stringă într'o singură tabără și să predice pocăință, ca odinioară sf. Ioan Botezătorul, să se scoale ca un singur om contra păcatelor, arătând spre Mesia, Mielul lui Dumnezeu, care a ridicat păcatele lumii. Iar prilej mai bun ca sărbătorile Nașterii Domnului nu pot avea.

Nașterea lui Isus Hristos, să ne fie de folos!

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

Credința mucenicului.

— O pagină din psihologia eroilor crucii: sf. Apollonia. —

(1.)

Dragostea veșnicului Adevăr ne-a plăzmuit și tocmai de aceea cu cât adevărul ne străbate și ne stăpânește mai mult gândirea, simțirea și luorarea, cu atât mai aproape suntem de ceea ce pronia cerească ne-a rânduit să fim: cumuna fapturilor Celui prealnalt, resfrângerea dumnezeirii, sau în limba scripturii: Oamenii după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. 1).

Și ce frumos, ce maiestos e un atare om!

În tot cuprinsul necuprins de minte al firii ce ne înprejmuște și în toată bogăția ei de minuni, presărate de Domnul cu mâna largă, nu se află nimic ce să se poată asemăna lui. Căldură sfântă — izvor de nesăcată viață —, vedere limpede, tărie și armonie împreună sălășluiesc în sufletul său luminos.

1) Facere 1, 27.

pentru sine și luminos și pentru alții. Atât de luminos încât lumea — vrăjmașă lui de altcum —, trebuie să-l vadă; mai mult: trebuie să-l admire. Căci la vederea omului adevărat în tot ce zice și ce face, vrând-nevrând se furișază din inimi pe buze mărturisirea nemincinoasă: Iată omul! Omul întreg; omul așa cum trebuie să fie. Cum ar trebui să fie toți oamenii.

Decât că — vai! — mulți chemați, dar, din vina lor, puțini aleși. E adevăr vechiu doar' ca lumea, că numai: Per aspera ad astra! Iar oamenii, în parte covârșitoare, n'au curajul s'apuce pe calea ce duce spre culmile unei vieți superioare, ideale, deși văd bine calea. Slăbiciunea aceasta a noastră a mărturisit-o deja de mult clasicul: Video meliora proboque..., arătând și el prin asta spre veșnica luptă a spiritului cu materia.

Cine nu știe, cine n'a simțit ce vrea să zică și ce este aceasta? Excelsior! ne îmbărbătează spiritul. Excelsior! Înainte. Tot înainte. Sursum corda! — Dar în aceeași vreme materia ne șoptește ademenitor: Ede, bibe et comede!

Sărmane muritor, — scânteie cerească aprinsă pe-o clipită între două veșnicii, — ce va fi acum de tine? De care parte te vei da? Oh, grijește ce faci! Ascultă, pentru Dumnezeu, ascultă și urmează glasurile ce te cheamă spre înălțimi, spre lumea senină a idealelor. Trageți pe seamă, că — după vorba lui Carlyle — „nu trebuie să uităm nici odată că idealele există; că dacă nu ne putem de loc apropia de ele, atunci vine prăpădul. Fără greș“.

Frumoase vorbe; strașnic de adevărate vorbe. Le-aude tot omul, într'un chip ori altul, nu odată în viață și totuș ce vedem? Deteriora sequor... răspunde cu amărăciune clasicul.

Ce să fie pricina?

Dumnezeu-omul în cele mai grele ceasuri ale vieții sale aruncă lumină și în fatunerecul acestei grozav de dureroase realități: „Spiritus quidem promptus est — zice Dânsul — caro vero infirma“.¹⁾ Asta-i! Sufletul omenesc și așa cum e, învăluit în haina greoaie de prezent, a trupului, la lumina harului își întrezărește menirea sa pe acest pământ, își simte nobleța neasemănată a obârșiei sale și la imboldul acestei

¹⁾ Marcu, 14, 38. — Citez după Vulgata, deoarece text românesc n'am la îndemână, iar unde nu-mi aduc aminte nu-mi iau voie de-a traduce singur.

simțiri se dorește, se năzuiește, se sbate neîncetat după frumuseța și curățenia ce pricepe că i-se cade s'o aibă, ca să fie vrednic a se apropia de sufletul mare al universului: începutul și sfârșitul fericit al său și a toate câte sunt. Așa sufletul. Dar nu așa trupul. El din pământ e făcut și la pământ se trage. Și trage totodată cu sine și sufletul ce tinde să se desbaere din legăturile materiei străine lui, dușmane lui. E întrebare însă că oare izbuti-va spiritul să se ridice biruitor deasupra piedecilor și greutateților ce-l apasă spre adânc?

Grea întrebare cu adevărat! Gândul acesteia a stors din inima regelui-profet acel duios suspin-rugă: „Cine-mi va da da mie aripi ca de porumb și voiu sbură și mă voiu odihni?“¹⁾ Și-l stoarce și azi și totdeauna din toate inimile, cari nesimțindu-se aici acasă, vreau să se înalțe tot mai aproape și mai aproape de adevărata lor patrie, unde îi mână gândurile, îi așteaptă comorile — dar unde-i așa de anevoios sușul. Hörtărit, omul lăsat de sine ar trebui să desnădăjduască. Numai cât, — har Domnului! — în năzuința aceasta a noastră nu suntem singuri. Cu deosebire acum, după venirea Fiului lui Dumnezeu între noi. Să fim siguri că cel ce ne aprinde în inimi dorul unui bine, a unui frumos, a unei desăvârșiri ce trece peste ceea ce vedem și putem aștepta dela lume, Acelaș ne va și ajuta să ne apropiem de ceea ce dorim. Pentrucă Dumnezeu — ce mângăiere pentru noi! — nu varsă dorințe irealizabile în inimile noastre, cum bine zice unu din crinii Carmelului, sora Terezia de Lisieux.

„Toate le pot intru (Hristos) cel ce mă întărește!“²⁾ Așa grăiește și trebuie să grăească orice suflet creștin. Pot să mă smulg din legăturile în cari lumea se silește să mă țină aici jos; pot să-mi înfrân pornirile josnice, incompatibile cu unul ce-i ochemat să fie cetățean al raiului; pot să fiu desăvârșit, cum mă îndeamnă inima; — toate le pot intru Hristos.

Dar numai intru El și prin El. Puterea noastră sufletească crește pe măsură ce ne facem silă să ieșim de sub înrîurirea lumii și ne punem sub conducerea blândului Nazarinean. Ceeace va se zică: curaj și iarăși curaj! — Trebuie s'avem îndrăzneala de a spune fără îneunjur și rezolut tuturor ademenirilor și ademenitorilor: Retro satanas! Căci altcum la

¹⁾ Ps. 54, 7.

²⁾ Filipeni 4, 13.

ajutorul Domnului nu ne putem aștepta. Sufletele slabe, fricoase, cari la tot pasul se întrecă speriate: „oare ce va zice lumea“, mai bine zia: lașii, n'au loc în apropierea Celui ce n'a pregetat a-și pune viața pentru Adevărul ce l-a vestit cu vorba și fapta, în această împărăție a celui rău și a tatălui minciunii.

Ce dureros e însă, Doamne! că lumea e plină de lași, de „drăgălase păpuși mecanice, ale căror sfori sunt în mâna altuia“, eum serie un bun observator al vremilor de acum.¹⁾

Ne grăbim totuși s'o spunem: nu susține nime cumcă toți oamenii ar fi la fel. Dintre spini se ridică și trandafiri și pe pământ pe lângă trestiile bătute de vânt se află și cedri falnici, cari înfruntă turbarea tuturor furturilor. Drept că la număr nu-s atâția ca trestiile, dar numără mult, neasămănat mai mult decât acelea.

Mă gândesc la sfinți; la eroii crucii. Poate să tot treacă vremea; toate pot și au să se învechească și să-și piardă din însemnătate și strălucire, — sfinții însă, până când vor mai fi minți înțelegătoare pe bruşul nostru de tină, călători fără odihnă în imenzitățile spațiului, sfinții, zic, totdeauna o să fie puncte luminoase și impunătoare în întunerecul și receala vieții.

Și curios: ceea ce ne atrage, așa zicând, cu putere de vrajă, și ne impune mai mult la ei este tocmai faptul că n'au fost ca lumea în care a trăit; n'au mers cu ea alături (vreau să zic: pe cărările ei), ci s'au ridicat deasupra ei. Sfinții au un fel de gândire străin lumii și un chip de procedare neînțeleasă, urgisit și prigonit din partea ei. Și ei în butul a toate acestea — aici le stă eroismul ce niciodată nu poate fi admirat îndeajuns! — rămân credincioși idealelor sfinte, pe cari le apără, le reprezintă fie și cu prețul vieții, care și de altfel e pusă cu totul în slujba acelor ideale. În această privință toți sfinții sunt pe-o formă de tari, pe-o formă de mari. Dacă vedem în sufletul unuia, vedem în sufletul tuturor, — la orice întâmplare nu fără folos și mângâiere, dacă se află în noi măcar și numai un pic de bunăvoință, și de simțire și față de alte valori ca cele sunătoare. În cele ce urmează scriitorul acestor șire ar vrea să prindă — întru cât îi îngăduie puterile — câteva momente luminoase din viața unuia dintre cele

¹⁾ Jules Payot, Educația voinței. *București. (Minerva). 1910. Trad. d. N. Pandelea, p. 53.

mai impunătoare figuri ale martyrologiului, la carea nobleța statului e unită într'un chip nu se poate mai fericit și mai înălțător cu nobleța gândirii și simțirii creștine — înțeleg pe *sf. mucenic Apolloniu*.

E așa de frumos, așa de bărbătesc, așa de adânc creștinesc tot ce scapă de pe buzele acestui suflet nobil înainte de a-și lua sborul spre împărăția veșnicului Adevăr, unde-l așteaptă deja tovarășii de grele suferințe, de sfinite biruințe. Cine a văzut odată în inima mucenicului, acela nu-l mai uită.

Senin și netulburat chiar și în cele mai grele clipite ale vieții, după cum îl arată Actele sale ¹⁾ — el ne face impresia acelor stânci uriașe de cari zădarnic se lovesc valurile înfuriate, căci nici că le clintesc din loc; și dac'am vrea să-i căutăm un suflet tarudit, gândul numai la unul ne poartă: la Pavel cel din Tarsul Ciliciei. În noianul năcazurilor, greutăților, a luptelor din lăuntru și a suferințelor dinafară, cari toate vreau să-i stângă focul însuflețirii sfinite, melancolicul apostol al neamurilor numai un răspuns are, scurt și răspicat, dar care arată temeiul tuturor nădejdelor lui, cuprinde și lămurește toată taina vieții lui de jertfă de când a intrat în slujba lui Hristos: „Știu cui am crezut!“ ²⁾. Vieța *sf. Pavel* e așezată pe-o realitate vie, sublimă, văzută de el, iar nu pe nescai visuri bolnave ori capricii trecătoare. El știe ce face și *de ce* face așa cum face. Tocmai de aceea zică lumea ce va vrea, el n'o să-și schimbe calea sa.

Asemenea și *sf. Apolloniu*. Dupăce s'a convins despre adevărul „poruncilor sfinite și prealuminate“ (5) ale Cuvântului ce s'a sălășluit între oameni și i-a învățat cu energie dovedindu-și totodată învățătura cu multe argumente ³⁾ — nimic nu-i mai în stare să-i elatine hotărrea de-a umbla numai și numai la lumina acelor porunci, în cari știe că se cuprinde voința preasfântă a preaveșnicului Dumnezeu.

¹⁾ Publicate de Dr. Gerhard Rauschen, în *Florilegium patristicum*, Bonnae, 1908 fasc. III. pag. 69—88, și împărțite în pericope mici, numerotate. Observ că textul grecesc (este și unul armean) reproduș și tradus aci are greșit: *Ἀπολλῶς*, în loc de *Ἀπολλῶνιος*. Cauza vezi-o o. e. p. 70, nota 1.

²⁾ 2 Tim. 1, 12.

³⁾ *Hæc nos docendo valenter, (ἐνεργῶς) et convincendo multis argumentis... (38).*

Dumnezeirea! De ce știmă adâncă, sinceră și conștie a fost cuprinsă inima sfântului față de atotputernicul stăpân al ceriului și al pământului și a toată suflarea! *) — Mâna redactorului necunoscut l-a caracterizat nu se poate mai bine prezentându-l în proemiul Actelor ca „apostulus, vir religiosus... deum timens“. Toată ființa lui e străbătută de gândul mimiciiei noastre și a măririi lui Dumnezeu, căruia avem să-i mulțămim totul, dar chiar totul. Însăși existența noastră cu tot cuprinsul ei este a se atribui milei Domnului. „Ipsam quod sumus, per Deum sumus“ mărturisește el (27) cu smerenie creștină trufașilor ce îl ascultă de bună seamă nu fără „smin-teală“. 2).

Ce-i pasă lui însă de oameni, fie chiar și oameni „luminați“, când e vorba de-a grăi adevărul? Hristos doar a poruncit urmașilor săi ca întru toate să spună numai adevărul, iar sf. Apolloniu e învățacel credincios al învățătorului său. Și asta va dovedi-o și eu prilejul de față.

Putin și vom vedea.

P. GREGORIE D. NEDA.

Proiectul de lege despre autonomia bisericii catolice din Ungaria.

În ședința din 21 Decembrie 1917 a camerei deputaților ministrul Apponyi a prezentat proiectul său de autonomie a bisericii catolice din Ungaria. După mari eforturi de decenii după înverșunate lupte purtate intra et extra muros, biserica dominantă în această țară a ajuns în sfârșit până la acest proiect de lege, în cadrele căruia i-se deschide posibilitatea de-a fi stăpână în viitor peste toate averile și instituțiile sale. În loc de-a i-se lua averile cum se svonise în timpul din urmă pentru a fi plătiți toți slujbașii ei din partea statului secularizator, ea câștigă prin votarea acestui proiect noi averi de sute de milioane, cari fiind în administrarea instituțională a autonomiei, înseamnă o putere de netăgăduită importanță. Sin-

*) Deum qui fecit coelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt, colo et pertimesco (l. c. nr. 2). Ideea aceasta însă se repetă des în cuvântul său de apărare. Cf. și 6. 8. 9. 15. 44. 46.

2) Aderat autem magna multitudo senatoriorum, consiliariorum, doctissimorum virorum. (11).

gur numai *fondul religios* cu cele peste 140 mii jughere cadastrale se evaluează la 108,584.265 coroane, iar *fondul de studii* reprezintă o valoare de 40,687.364 coroane. La aceste se vor mai adăuga apoi treptat *fondul universității* cu o avere de aproape 25 mil jughere cat. și alte fonduri și fundațiuni cari se vor dovedi de origine catolică. Afară de această parte materială, autonomia mai asigură apoi bisericii catolice între altele și *aproape 60 de școli medii* cu peste 800 profesori și la 18,000 de elevi, dela influința binefăcătoare a cărora și dela celelalte privilegii cari i-se garantează cu mână largă prin acest proiect, cu drept cuvânt se poate aștepta o renaștere a catolicismului maghiar.

Pe noi proiectul ministrului Apponyi nu ne privește însă întru atâtă pentru aceste câștiguri reale ale bisericii catolice maghiare, ci mai cu seamă sub raportul primejdiei ce el învoalvă pentru autonomia și independența bisericii noastre. Spre a putea înțelege însă mai bine această latură a chestiunii, socotim a fi potrivit să dăm în cele următoare proiectul întreg în traducere românească.

Este următorul:

Pe baza enunțării principiare a §. 2 a articolului de lege XX din 1848, autonomia catolică se inarticulează în legea de față, după cum urmează:

§. 1. În virtutea dreptului său de autonomie, biserica catolică din Ungaria potrivit cu organizația și constituția sa și fără alterarea instituției de drept a supremului patronat și a drepturilor statului, aranjază singură toate chestiunile sale bisericești, de avere și școlare, dispune conform intențiunii fondatorilor de toate fondurile și fundațiunile cari servesc scopuri bisericești, școlare și de binefacere; poate înființa școli elementare, medii și, cu aprobarea regelui, superioare, pentru acoperirea trebuințelor sale poate aduna avere, poate reflectă, în măsura capacității lor de a fi îngreunați, la contribuiri materiale ale credincioșilor săi, spre scopul acesta poate impune dări bisericești și alte servituți, cari se pot validă pe cale administrativă.

§. 2. Pentru deprinderea dreptului de autonomie, pe temelul invitării regelui apostolic ca patron suprem, se va înființa cu concursul bărbaților clerici și mireni și cu menirea de-a răzîmă pe colaborarea acestora, un organism autonom. Dispozițiile speciale ale organismului autonom le statorește, cu consentimentului Ordinariatelor bisericești și cu aprobarea regelui.

apostolic, adunarea de constituire, ținându-se seamă de dreptul supremului patronat și de constituția ierarhică a bisericii catolice, în cadrele legilor existente și cu deosebirea a legii prezente.

Statutul organic stabilește chestiunile aparținătoare sferei de competență a autonomiei, cari se rezervă consentimentului prealabil al regelui. În aceste chestiuni organul competent al autonomiei are datoria de-a exoperă hotărârea regelui pe calea ministrului de culte și instrucțiune publică.

§. 3. Fixarea în acest chip a sferei de competență a autonomiei nu atinge dreptul de autonomie al statului romano-catolic ardelean, bazat pe art. 3 t. 1, I. al Approb., pe p. 1. al diplomei leopoldine, pe p. 45 al scrisorii împăratului Francisc adresate dietei în 26 Maiu 1792, pe prealabilele decrete ale regelui Francisc Iosif, date în 19 August 1867 și în 4 Noemvrie 1883, pe §. 14 a art. de lege XLIII din 1868 și pe §. 41 a art. de lege XXX din 1883.

Statul romano-catolic ardelean formează o parte întregitoare a autonomiei catolice regnicolare, în așa chip, că statul romano-catolic ardelean, fără știrbirea drepturilor câștigate și cu păstrarea organizației sale locale care s'a dovedit a fi potrivită scopului, se încadrează în organismul autonomiei regnicolare, spre care scop între autonomia catolică regnicolară și între statul romano-catolic ardelean se va face un acord special, care aprobându-se din partea Majestății Sale va servi ca întregire a statutului organic.

§. 4. Pe baza dispoziției principiare a §. 1., din administrarea ministrului de culte și instrucțiune publică sunt de-a se străpune autonomiei catolice fondul religios și de studii din Ungaria, precum și școlile medii și superioare catolice susținute ori ajutate din acesta și peste tot acele școli, cari stau sub dreptul de dispunere al ministrului.

În ce privește școlile medii, autonomia are, față de guvernul statului, acelaș drept de dispunere, pe care îl stabilește §. 41 al art. de lege XXX din 1883 referitor la școlile medii ale confesiunilor autonome, întrucât acesta nu s'ar restrânge prin statutul organic în sensul alineatului ultim al §. 2.

Privitor la școlile superioare catolice, ministrul de culte și instrucțiune publică dispune prin ordin, că respectându-se drepturile câștigate prin întemeierea lor, aceste să fie împărțite din partea guvernului de acelaș tratament ca și școlile superioare ale confesiunilor autonome.

În privința străpunerii fondurilor și fundațiilor statului catolic ardelean, aflătoare în administrarea statului, sunt de-a se aplica în mod corăspunzător dispozițiile acestei legi referitoare la străpunerea fondului regnicolar și de studii din Ungaria.

§. 5. Fondul universitar menit să susțină universitatea de știință din Budapesta, rămâne în starea lui de astăzi până când ministrul de culte și instrucțiune publică nu ajunge cu organismul autonom la înțelegere definitivă în ce privește administrarea viitoare a fondului și distribuirea venitelor lui. Definitivă este înțelegerea atunci, când aceasta pe temeiul raportului făcut de ministru e luată la cunoștință de ambele case ale legislațiunii și este aprobată de supremul patron.

§. 6. Alte fonduri, fundațiuni, institute de învățământ, de educație și de altă natură ce stau sub dispunerea ministrului de culte și instrucțiune publică, cari, supuse fiind unei riguroase cercetări, se vor dovedi că au caracter catolic, pe baza unei înțelegeri dintre ministrul de culte și instrucțiune publică și organismul autonom vor fi predate celui din urmă. În ce privește modalitatea înțelegerii, este de-a se urmări același procedeu ca la fondul universitar.

În caz de neînțelegere, chestiunile controversate precum și eventualele pretențiuni de orice natură provenitoare din străpunerea fondurilor și fundațiilor, întrucât nu s'ar putea aplană prin transacțiuni reciproce între ministrul de culte și instrucțiunea publică și între organismul autonom, ori că din cauza nealăturării vre-uneia din casele legislațiunii nu s'ar putea ajunge la înțelegere definitivă, tot asemenea și pretenziunile ridicate de singuratici, sunt de a se valida în fața judecătoriei ordinare. Aceste procese, fără considerare la valoarea obiectului de litigiu, se țin de competența exclusivă a tribunalului regesc din Budapesta. Procedura e scutită de timbru și competență. Procesele de această natură sunt de-a se rezolvi din partea forurilor de apelată afară de serie.

§. 7. Câtă vreme organismul autonomiei catolice nu obține aprobarea prealaltă este de a se menține starea de drept actuală, cu modificarea cuprinsă în §. 8. Ministrul de culte și instrucțiune publică este însă dator ca după publicarea acestei legi numai decât să ceară la loc prealalt convocarea adunării de constituire, iar în decursul unui an dela aprobarea prealaltă a statutului organic autonom, care se va crea pe baza legii prezente, ministrul de culte și instrucțiune publică e dator să stră-

pună în administrarea autonomiei fondul religios și de studii și să exopereze treptat și străpunerea celorlalte fundațiuni, luând de bază rațiunile pregătite în ultimul an calendaristic și inventarele existente. Organismul autonom catolic este în drept a cere extradarea oricărui fond și fundațiuni despre care crede că e de caracter catolic, dar după 15 ani dela inactivarea lui o mai poate face numai pe cale ordinară judecătorească. Cele cuprinse în alineatul ultim al §. 6 referitor la competența și procedura judecătorească, se extind și asupra acestor procese.

§. 8. Pentru timpul cât decurge până la punerea fondului religios și de studii la dispoziția autonomiei (§. 7), adunarea organizatoare alege din sânul ei, sau din cercul altor bărbați catolici, 15 membri în comisiunea numită de Majestatea Sa pentru a supraveghea administrarea fondurilor.

§. 9. Puterea legii prezente se extinde, cu excepțiunea țărilor aliate, asupra întregului teritor al imperiului ungar.

§. 10. Cu executarea legii se încredințează ministrul reg. ung. de culte și instrucțiune publică.

Dupăcum reiese din citirea cu atențiune a acestui proiect, despre *biserica noastră română unită* nu se face în el nici o pomenire. Adevărat că se vorbește în el, de întregă „biserica catolică din Ungaria” (§ 1) și se zice că „puterea legii prezente se estinde asupra întregului teritor al imperiului ungar” (§ 9), dar dupăce provincia noastră bisericească *independentă și autonomă*, supusă prin bulla de înființare „*Ecclesiam Christi*” (1853) direct Scaunului apostolic al Romei, este recunoscută în această calitate și de legile acestei țări (XXXIX — și XLIII — 1868), și dupăce în orice lege de până acum, în care e vorbă de toate grupările deosebite după rit și disciplină ale bisericii romane, se vorbește de biserici romano- greco- și armenocatolice, este cât se poate de aproape gândul că pe noi proiectul ministrului Apponyi nu ne cuprinde. Un alt moment important care se poate invoca în favorul acestei aserțiuni este faptul, că proiectul se ocupă cu multe amănunte și motivări de *autonomia particulară a statului catolic ardelean* (§ 3 și alin. ultim al § 4), care nici pe departe nu se poate asemăna cu independența totală de primatele Ungariei și cu autonomia largă a bisericii noastre, de care totuș nu se face nici cea mai mică pomenire. Toată lumea știe apoi de discuțiile și pertractările, de luptele — că cu drept cuvânt se pot însemna

cu acest nume —, cari de atâta vreme se poartă de arhieriei bisericii noastre cu forurile competente pentru o *formulă potrivită*, care să înarticuleze în legile țării autonomia *coordinată*, și nici decum *subordinată*, a bisericii române unite față de restul bisericii catolice din Ungaria. Și nu putem crede, că rezultatul acestor lupte, să fie acesta; nu ne putem închipui că pe urmă atâtor proteste câte au bătut calea Budapestei, Vienei și a Romei, soarta viitoare a bisericii noastre să fie încorporarea ei în plănuitul organism autonom al bisericii române în așa fel, încât nici să nu se mai vadă dintr'ânsa. Ar fi prea mult și prea revoltător!

De aceea ne place să credem contrarul. Biserica noastră singur în cadrele independenței și autonomiei avute până acum poate să existe. Ca biserică *română*, ea este și trebuie să fie pentru totdeauna un element de conservare a naționalității credincioșilor săi români, iar ca biserică *unită cu Roma* este un mijloc puternic de-a promova în aceștia iubirea legii și bisericii adevărate alui Hristos. Când va încetă de a mai fi românească, cum a fost și vrea să rămână, va încetă și de a mai fi unită, și întors când ar veni peste ea primejdia de a pierde legăturile de unire cu Roma, nu va mai fi nici românească cum noi o dorim. De aceea credem, că proiectul ministrului Apponyi nu are de gând să ne înghită. Dacă formula dorită pentru a ni-se garantă în legile țării *simultan* cu biserica latină o autonomie *coordinată* nu s'a putut găsi, și dacă considerante de ordin războinic poate nu permit, ca bisericii noastre să i-se dea *acum* autonomia dorită, ea va veni, că va trebui să vină mai târziu, cel mult după încheierea păcii.

Și totuș — nu ne putem suprima un sentiment de *frică* și *îngrijorare*. Ultimele dispoziții referitoare la biserica noastră ale ministrului Apponyi — ca să nu pomenim aici și alte ordinațiuni jignitoare pentru fiii bisericii noastre —, nu eschid total posibilitatea, că în cadrele proiectului de autonomie să se pregătească bisericii noastre o *nouă lovitură* mai puternică decât oricare de până acum. Sunt mulți de aceia, cari nu numai se gândesc foarte serios la această posibilitate, ci dimpotrivă nu găsesc în proiect nimic ce le-ar îmbiă un temei suficient pentru a crede, că în el biserica noastră *nu* se cuprinde. Și unii și alții suntem însă de acord în aceea, că întrucât *motivarea* — până acum nouă necunoscută — a proiectului ar prezintă lucrurile în această lumină nedorită, biserica

noastră va trebui să se încingă împotriva acestui proiect la lupta ei decizivă, din care sperăm să iasă biruitoare.

Vălul ce ne ascunde încă realitatea se va ridica credem foarte curând și atunci cu toții vom ști ce să facem.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Religiunea creștină și filozofia socială modernă.

Neastâmpărata minte omenească în sbuciumările ei neîntrerupte scoate mereu la suprafață idei și principii mai mult ori mai puțin originale, desgroapă din negura trecutului idealuri de mult îngropate și pentru cari în decursul veacurilor s'a risipit atâta amar de energie. Ziua de mâne cu un alt lung șirag de zile pentru generațiile ce vor urma e ceea ce-l face pe bietul muritor să se frământa atâta, istovindu-și puterile, pentru realizarea unei fericiri ce, poate, numai în mintea lui idealistă își făcuse apariția ademenitoare.

Aproape toate aceste frământări ale vieții omenești, în măsura mai mică sau mai mare, sunt animate de principii religioso-morale și filozofice. Aceasta ni-o dovedesc toate religiunile în înfățișarea lor mozaică, toate curentele mai mult ori mai puțin filozofice.

Religiunea și filozofia ori cât i-s'ar părea lumii de contradictorii, totuș se țin strâns de oală. Religiunea dă materialul de lipsă, filozofia zidește mai departe; religiunea dă principiile fundamentale, filozofia face concluzii sistemizându-le și grupându-le pe acele într'un program de activitate conform scopului urmărit. Adecă tratarea teoretică, speculativă și sistemizarea principiilor religioase și în general a religiunii ca știință se ține de domeniul filozofiei religiunii; iar cum trebuie să lucrăm amăsurat acelor principii, ca acțiunea noastră să fie rațională, adecă ce e bine și ce e rău, care ce drepturi și ce obligațiuni are, aceasta ne învață *etica*, filozofia practică.

După cum vedem, etica cu principiile ei regulează relațiile de viață ale individului în societate și activitatea colectivă a dreptății în diferitele ei formațiuni. Cu aceste principii etice e întretesut apoi programul sociologiei, a celei mai tinere științe, care e în continuă dezvoltare și care, arătându-ne ce drepturi

și obligațiuni are fiecare om în societate, are de scop corectarea și regularea relațiilor de traiu individual și colectiv. Tratatul speculativă a principiilor sociologice se ține de *filozofia socială*.

Deși principiile etice ale filozofiei sociale moderne sunt tot aceleași — la aparență barem — ca și ale eticii creștine, totuși religiunea creștină a câștigat în filozofia socială modernă un tinăr, puternic și primejdios, poate cel mai primejdios dușman. Filozofia socială modernă a împrumutat anume principiile etice ale religiunii creștine și sub masca acestora a început lupta de distrugere în contra religiunii. Punctul cardinal al eticii creștine e porunca iubirii lui Dumnezeu și a deapropelului. Întrebând unul dintre farisei pe Isus, care este cea mai mare poruncă în lege, Isus i-a zis: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot cugetul tău. Aceasta este cea dintâiu și cea mai mare poruncă. Iar a doua asemenea acesteia este: să iubești pe aproapele tău, ca însuși pe tine. În aceste două porunci se cuprinde toată legea și profeții“ (Mt. 22, 36—40). Aceasta e toată sociologia exclamă sociologii creștini! Și tot aceasta o afirmă și filozofia socială modernă. Aceleși principii și totuși deosebirea e radicală. Filozofia socială modernă exclude elementul cel mai esențial al eticii creștine: *supranaturalul*, Deosebește două moraluri; unul de origine divină și ca atare un product al fantaziei; altul de origine omenească, profan. Moralul profan sau lumesc este productul relațiilor sociale și internaționale ale oamenilor. În esență însă, aceste două moraluri nu se deosebesc, căci motivele acțiunilor morale în etica modernă sunt anumite considerații firești dictate de mintea naturală și nu de Dumnezeu. Insuș Dumnezeu e socotit ca și un product al fantaziei, a minții omenești, căci nu Dumnezeu îl face pe om, ci omul își făurește sieși Dumnezeu (Bebel, Die Frau). „Să cinstești pe tatăl tău și pe mamă-ta“ nu pentru că așa voiește Dumnezeu, ci pentru că părinții ți-au dat viață, te-au crescut și îți voiesc ferierea; „să nu ucizi“ nu pentru că așa poruncește Dumnezeu, ci pentru că fiește care individ are acelaș drept la viață ca și oricare altul; „să nu furi“, nu pentru că aceasta o oprește Dumnezeu, ci pentru că societatea nu poate sustă fără respectarea drepturilor și bunurilor deapropelului, șcl. Aceleși principii, alte motive. Și în etica creștină sunt motive secundare anumite conziderații

firești, dar motivul principal e voința dumnezească. În etica modernă însă, autorul moralității e omul. Astfel munca de distrugere progresează pe nesimțite ducând în rătăcire pe oei neorientați și de bunăcredință.

Religiunea creștină ne învață că toți oamenii sunt fii unuia și acelui părinte ceresc, noi toți suntem frați și surori, membrii unei familii mari a cărei cap este Isus. Din motivul că toți oamenii sunt membrii unei societăți, a unei familii mari, etica socială modernă află de foarte natural ca toți să aibă aceleași drepturi și să trăească unul cu altul ca și frații. Adecă sociologii creștini ca și demagogii moderni se însuflețesc pentru o înfrățire a tuturor popoarelor, care înfrățire să dărâme zidurile dușmăniei ce le-a despărțit învrăjbindu-le și producând neînțelegeri cari duc la războaie îngrozitoare.

Deosebirea între cele două tabere și aici e exorbitantă. Pacifismul filozofiei sociale creștine e pus sub scutul religiunii; pacifismul filozofiei sociale moderne, din contră, tocmai în religiune vede cea mai mare piedecă. Religiunea și în general filozofia socială creștină condamnă războiul ea pe tulburătorul păcii și învrăjbitorul popoarelor. Războiul e piedeca pacifismului și această piedecă trebuie delăturată ori paralizată într'un chip oarecare.

Filozofia socială modernă nu numai în războiu ca atare vede piedeca pacifismului, ci și în religiune peste tot, deoarece ea și războiul religiunea încă e națională și izvorul particularismului. Prin urmare nu numai războiul, ci și religiunea e o piedecă care trebuie delăturată, și anume războiul prin constituirea unui corp diplomatic care să studieze controversalele dintre popoare, și a unui juriu internațional, care să le aplaneze apoi definitiv; iar religiunea să fie înlocuită cu sociologia ridicată la rangul de știință. Astfel filozofia socială modernă cu etica-i monistă (și evoluționismul social) se simte chemată a înlocui religiunea, care prin diferitele lupte sectare va dispărea de sine. Evoluția socială va deșteptă individul din lărgăria inconștienței sale, arătându-i adevăratul rost al vieții și liberându-l de religiune, care s'a proclamat pe sine de un factor moral mai înainte de ce ar fi înțeles în ce consistă puterea moralei adevărate. (B. Carneri, Sittlichkeit und Darwinismus, 1903² p. 86).

Prin aceasta se ignorează cu desăvârșire faptul, că întreagă istoria culturală a omenirii de aproape 20 de veacuri

e inspirată de principiile religiei creștine, care a fost și va rămâne conducătoare și în viitor. (Fr. Hellwald, Kulturgeschichte 1896—84, B. II. p. 405).

În chipul acesta se poartă astăzi lupta contra religiei și a credinței. Aceleși principii cari ne învață sf. Scriptură și cari le-am auzit în școală, dar cu motive raționaliste, naturale. Omul cu drepturile, dorințele și lipsurile lui e pus în rândul întâiu, iar Dumnezeu fiița supremă, cauza ultimă a tuturor lucrurilor din lume e socotit ca și un product al fantaziei omenești. Omul e totul și afară de el nimic altceva. Astfel declină omul dela sine responsabilitatea cu care e dator înaintea lui Dumnezeu pentru toate faptele sale. Și aceasta îi place, îl captivează, pentrucă e îngrozitor a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu — zice Apostolul neamurilor (Evr. 10, 30). Ar vrea să se scape de gândul acesta măcar amăgindu-se pe sine însuși.

Cu cât cultura religioasă e mai superficială, cu atât mai ușor prind rădăcini astfel de păreri greșite și cu atât mai tare se lățește indiferentismul, căci mulți, deși la aparență se numesc creștini cu idei și principii umane, totuși în realitate nu mai cred ceea ce ca și copii nevinovați au învățat în școală prin rostul bisericii. Și aceasta — dacă ne uităm bine în jurul nostru — și la noi se poate observa. Pentru aceea nici un fiu credincios al bisericii nu poate să rămână nepăsător față de ceea ce va aduce ziua de mâine pentru biserică și neamul nostru. Zilele grele în cari trăim pretind și dela noi ca punând umăr la umăr să pregătim terenul pentru lupta mare ce ne așteaptă organizându-ne astfel, ca la vremea sa să fim înarmați pentru toate eventualitățile. Să lăpădam nepăsarea tradițională și atunci cu inima liniștită și cu încredere vom putea zice: nec portae inferi...!

NICOLAE FLUERAȘ.

Scopul educațiunii*).

Nu cred, să fie în pedagogie o chestie mai mult discutată, decât aceea a scopului educațiunii. Ce voim să ajungem cu creșterea copiilor? Aceasta e întrebarea cu care trebuie să fie

*) În lipsa unui organ de specialitate pedagogică la noi, am deschis cu plăcere coloanele noastre pe seama acestui articol instructiv al tinerei noastre profesoare din Lugoj. Ideile ce cuprinde acoper de altfel pe deplin programul acestei reviste. N. R.

în clar fiecare crescător. Altcum rătăcește pe căile încălcite ale problemelor. Când voim să stabilim scopul educațiunii, nu ne e îngăduit a ne cugeta la o creștere specială, fiindcă nu voim să creștem servitori, meseriași, comercianți, ofițeri, oficianți, medici ș. a. Voim să creștem *oameni*. Apoi, vorbind de educație, ne gândim singur numai la creșterea în direcțiune bună, eschizând din studiul nostru creșterea de tâlhari, măcarcă și de aceasta există.

Oamenii din fiecare timp, despre care ne povestește istoria, au voit, ca tot ce au aflat și judecat în ei mai valoros, însușirile cele mai bune și cele mai nobile, să se păstreze și să se potențeze în urmași, au voit, ca bunurile culturii să nu se piardă, fără să rămână și să se desvoalte de către succesori. Oamenii totdeauna au ținut înaintea ochilor un *tip de om*, în care să fie concentrate toate însușirile, cari după părerea lor face pe om desăvârșit, va se zică totdeauna s'a recunoscut dreptul de existență pentru idealuri în pedagogie. Grecul a voit să crească om bun și frumos. Romanul om capabil de „*fortia agere et pati*“, iar Ovreurul om cu frica lui Dumnezeu. În evul mediu idealul omului eră omul sfânt, în vremea renașterii omul individual, în evul nou omul luminat, în veacul al XIX-lea omul naționalist.

Din exemplele acestea vedem, că în fiecare timp oamenii în altă și altă formă își închipuiau idealul omului și în conformitate cu ideile lor despre omul perfect au stabilit și scopul educațiunii. E întrebare, că de unde să-și iea pedagogii scopul educațiunii, unde vor afla ei un scop comun, spre care tinzând fiecare, să-și ajungă și idealul? Oare va fi educațiunea aceea, în care aflăm dezvoltarea armonică a sufletului și a trupului dorită de Greci, câștigarea tăriei sufletești și trupești a Romanilor, rigorositatea Ovreurilor, iubirea creștinilor din evul mediu, zborul înalt al omului renașterii, raționalismul omului din evul nou, naționalismul omului din veacul al XIX-lea, ori activitatea febrilă a omului modern?

Nici unul separat! Toate scopurile amintite trebuie să fie unite într'un scop comun, spre care tind toate nizuințele pedagogice. Dar cum vom afla un scop general?

Imprejurările, în cari trăim și faptele noastre și ale altora niciodată nu e permis să ne facă să uităm, ce e scopul omului. Vieața singuraticilor nu ne poate fi normă în privința aceasta, pentrucă nu toți oamenii corespund chemării lor. Nu

e iertat, să confundăm întrebarea: *cum trebuie să fie omul*, cu cealaltă: *cum e omul? Ce e*, niciodată nu răspunde întrebării: *ce trebuie să fie? Vedem deci, că scopul educației nu se poate lua din nici-o știință explicativă, care se referă la ce e în realitate, fără dintr'o știință normativă, care ne dă direcții, principii, legi. Știința aceasta e etica și scopul educației: moralitatea. „Der sittliche Charakter” cum zice Herbart. În moralitate se cuprind toate cerințele, cari se pot pretinde dela un om: virtutea, dezvoltarea armonică a facultăților sufletești și trupești, sfințenia vieții, iubirea de sine, iubirea de neam ș. a.*

Dar ce fel de moralitate trebuie să ajungem cu creșterea omului? Să fie moralitatea elevului nostru bazată pe religie, ori să fie, cum zic francezii, moralitate laică. În Franța în timpurile din urmă au despărțit moralitatea de religie. Rezultatul n'a fost și nu va fi mulțămitor. Nu poate să fie îndestulătoare moralitatea laică, căci sufletul copiilor se pierde pe câmpiile ghețoase ale acestei moralități. Copiii mici, cari nu înțeleg noțiunile abstracte, trebuie se audă primaoră despre bine, despre virtute, despre drept în legătură cu istorisirile noastre. Din viața de toate zilele nu ne putem lua exemple, fiindcă, durere, sunt foarte rare, eventual nu putem să personificăm cu succés noțiunile etice, fiindcă ori copilul nu ne crede exemplele, ori poate că vorbim contrar experienței și-l aducem în confuzie. Dacă copilul e mai mare, poate că nici nu-i impun întâmplările de toate zilele. Din motivul acesta e de lipsă, ca moralitatea copilului să se bazeze pe istorisirea bibliei. Exemplele sublime și atrăgătoare ale bibliei influențează asupra sufletului mai mult, decât oricâte disertații despre moralitate. Dar nu se poate, ca scopul educației să fie moralitatea fără religie nici din cauza, că pruncul, dacă înțelege, că pentru el e folositor să urmeze legile, devine egoist ne având alt motiv mai nobil; iar dacă nu-i evident folosul, nu va face binele. Apoi întrucât ar lipsi și speranța remunerației, care copil va fi diligent, care se va purta bine, ori cine va lucra pentru alții, cine va cinste și va urma legile? Din contră, dacă dăm copiilor motive religioase, le deslegăm aripile, făcându-i capabili, să se ridice în sfere mai înalte. Iubirea lui Dumnezeu, ca motivul fiecărei activități, ne sfințește nizuințele și ne încălzește sufletele. Apoi noi nu voim, ca moralitatea tinerimii noastre să fie rece, fără viață, fără iubire, ci dorim, să cre-

ștem o tinerime activă, o tinerime, care-i condusă de spiritul Domnului, care iubește pe Dumnezeu necondiționat, peste toate iar pe deaproapele său îl iubește ca pe sine însuși. Dacă elevii noștri au ajuns până acolo, ca să iubească pe Dumnezeu și pentru El pe toată lumea și conform iubirii lor și lucrează, am găsit scopul educațiunii, am găsit scopul general și final al ei, am condus elevul nostru la moralitatea religioasă, care singură poate ferici.

Pentru ca să ajungem scopul acesta, trebuie să tindem spre el chiar și cu cele mai mici fapte ale noastre. Nu numai creșterea morală, ci și creșterea fizică și intelectuală să fie în armonie cu acest scop final. Cunoștințele împărtășite atunci sunt mai valoroase pentru elev, când au conținut moral, când și formal cultivă sufletul copiilor. În fiecare moment al educațiunii aflăm elemente, cari înfățișează frumosul și bunul moral. Să le utilizăm. Numai să nu fim în privința această plictisitori. O observare cu spirit face aici mai mult, decât explicarea forțată a lucrurilor. De altcum iubirea caldă și sinceră față de copii și simțul nostru pedagogic ne va arăta totdeauna, ce trebuie să facem și să zicem pentru ajungerea adevăratului scop al educațiunii.

IRINA BERINDE.

Insemnări.

Alocuția de Crăciun a Sfinției Sale papii Benedict al XV-lea. La adresa obișnuită cu prilejul Crăciunului a colegiului cardinalilor, prezintată anul acesta de cardinalul-decan *Vannutelli*, Pontificele a răspuns prin o alocuție mai lungă, care, după acțiunea sa de pace din vara anului 1917, este primul său cuvânt menit publicității. Expunerile sale, cari și de astădată reoglindesc cea mai deplină imparțialitate a supremului păstor a turmei sale învrajbite, pe care cât mai curând ar dori s'o vadă împăcată, merită toată atențiunea. De aceea reținem din ele părțile mai însemnate.

„Ca pășitorul turmei de oameni — așă urmează sf. păriate după ce amintește faptul dureros, că nici al patruea Crăciun nu ne-a adus pacea dorită —, a cărei măcelărire singur un păstor năimit o poate privi cu nepăsare, am simțit asemenea sf. Pavel o mare durere, văzând, că nizuințele noastre pentru împăcarea popoarelor s'au dovedit zădărnice. Cu deosebire ne-a întristat,

faptul..., că *apelul nostru adresat către capii popoarelor beligerante a sunat în pustie*. Dela înălțimea celor mai competente tribune se lansaseră câteva principii fundamentale pentru o discuție potrivită să producă o înțelegere comună. Noi am adunat numai pe acestea spre a invita căpeteniile statelor beligerante să le facă obiect de studiu, având singurul scop, de-a ajunge mai curând la realizarea acelei dorințe, care zace ascunsă și înnăbușită în inimile tuturor. Și când pe urmă ne-am văzut fie neîncredințați de-a fi ascultați, fie tratați cu bănueli și calumnii, a trebuit să înțelegem, că e vorba de *semnul căruia i-se zice împotrivă...*

„La timp potrivit a venit cuvântul vostru, dle cardinal, și noi aprobăm deplin gândul vostru desprins din considerarea în lumina credinței a conflictului actual dintre neamuri, gândul care V'a făcut convingerea, că nefericirea aceasta nu se va termina până când oamenii nu se vor întoarce la Dumnezeu. Pentru ca însă mângâierea, ce cu atâta plăcere o scoatem din adresa colegiului cardinalilor, că fie cu adevărat un augur de mai bune zile, nu ne mărginim la aceea să recunoaștem importanța reîntoarcerii la Dumnezeu, ci *urgităm* cu tot dinadinsul *ceasul acestei salutare întoarceri* a societății omenești de azi *la școala evangheliei*. Când orbii de astăzi vor vedea și surzii vor auzi, când toate devierile vor reveni în ogașa lor și toate asperitățile se vor netezi, când ou alte cuvinte omul și societatea se vor întoarce la Dumnezeu, atunci, și numai atunci... va fi pace.

„... Pacea pe care îngerii au vestit-o în Vitleim n'a voit ură și răsbunare, nici poftă de câștig și măcelărire, ci este o manifestare a blândeței și iertării. Și în vreme ce, așa urmează papa, sfatul omenesc a subjugat orașul *Ierusalimului*, a împlinit sfatul dumnezeesc vechea dorință a părinților, dăruid iarăș legii creștine sfintele lăcașuri și veneratele locuri, unde a curs sângele Mântuitorului. Oh, Ierusalime, cetate cerească și viziune fericitoare de pace, adu lui Dumnezeu, a cărui jertfa înălțătoare tu ai văzut-o, un imm de bucurie, de mulțumită și de iubire, grăind și tu în mijlocul acestor sărbători de Crăciun! În vreme ce în Vitleim au resunat glasurile de pace ale îngerilor, s'a tăiat în Ierusalim simbolicul ram de maslin, așezându-se la picioarele principelui păcii strigându-se cu poporul și cu copiii: *Osanah, fiului lui David!* Cine nu vede, că întâmplările petrecute acum de curând în Ierusalim încă vorbesc o limbă specială, care confirmă îndemnul nostru adresat către popoare, ca să se întoarcă la Dumnezeu. Căci în Ierusalim a fost binecuvântat nu acela, care a venit în numele ocelor înarmați, ci celce a venit în numele Domnului...”

Dacă apelul din vară al papii pentru procurarea păcii nu a fost primit din partea capilor puterilor beligerante cu aceleași

sentimente, cari pe el l-au îndemnat să-l facă, fie ca măcar ideile cuprinse în această alocuție să prindă rădăcini în inimile popoarelor, cărora se adresează!

Redacția.

CRONICĂ.

Intronizarea episcopului Gherlei. Fără sgomot, dar foarte curând după consacrarea sa din 4 Decembrie, Preasfințitul Gherlei s'a intronizat în 16 al aceleiaș luni. Întârziând bulele papale mai bine de o jumătate de an din cauza războiului, eparhia gherlană văduvise și altfel mai mult de lege, și noul său mire nu a voit să mai lungească zilele văduviei sale. Și foarte bine a făcut! Căci dacă în aceste vremuri de cumplite prefaceri trebuie să veghiăm cu toții la posturile noastre, gata oricând să facem totul pentru păstrarea și întărirea pozițiilor ce avem, cu atât mai mult trebuie s'o facă asta un arhieru al bisericii.

De aceea ne bucurăm din inimă, că postul foarte însemnat dela înălțimea tronului vlădiciei gherlane își are deja pe străjerul său și-i dorim să străjuească de acolo mulți ani neadormit asupra intereselor bisericii și neamului nostru. (Redacția).

*

Trei pastorale arhieresti. Mai rar s'au întâlnit arhierii noștri în emiterea pastoraletor atât de frumos ca în vremea din urmă. În răstimpuri foarte scurte am primit dela Lugoj, Gherla și Oradea-mare cuvinte frumoase de învățătură, a căror importanță o vedem mai ales în aceea, că cuvântul mântuirii începe să se vestească, și pe această cale mai des și mai cu deadinsul. Pastoralele arhieresti sunt un product al presei, cu toate avantajele acestora, mai având pe deasupra și pecetea autorității înalte dela care vin, și acestea singure sunt motive de ajuns pentru ca orice pastorală să o socotim ca un eveniment important pentru biserica noastră.

Cuvântul Preasfințitului dela Lugoj combate cu grija unui adevărat părinte obiceiurile cari pot promovă infectarea cu boale contagioase, pastorală iubirii de Dumnezeu și de oameni a Preasfințitului dela Gherla este primul său cuvânt arhieresc, prin care și-a ocupat scaunul, iar scrisul Preasfințitului dela Oradea-mare ne lămurește în legătură cu noul formular scurt

aprobat de Roma, învățătura bisericii despre sacramentul maslului.

Din toate trei transpiră căldura sfântă și însuflețirea curată, cari tot mai mult vor trebui să întărească prin noue și noue pastorale, date cel puțin cu prilejul *tuturor sărbătorilor mari*, legăturile sufletești dintre arhieriei și turma lor cuvântătoare. Nici când nu a fost mai mare lipsă de aceasta ca tocmai în zilele noastre și de aceea suntem siguri că arhieriei noștri n'au nici o grijă mai mare decât aceasta. (ar).

*

Pentru organizarea preoțimii catolice din Ungaria s'a pornit în timpul din urmă o mișcare mai însemnată, având în frunte pe deputatul creștin-social *Giesswein*, vice-prezidentul societății sf. Ștefan. E vorba de o închiegare regnicolară a rândurilor preoțimii catolice în scopul de-a promova mai cu efect, decum se poate în cadrele organizațiilor diecezane, interesele materiale și spirituale ale clerului catolic din această țară. Într'o ședință pregătitoare ținută în Budapesta la 27 Noembrie 1917 preoțimea adunată din toate părțile în număr frumos (a luat parte și pâr. Dr. Brinzău dela Comloșul-mare) a enunțat necesitatea înființării unei atari organizații. S'a emis îndată și o comisie pentru lucrarea unui proiect de statute. Proiectul lucrat după norma organizațiilor similare din Austria („Pax“) și Germania este deja terminat și dacă primatele Csernoch căruia i-s'a prezentat spre aprobare și peste tot corul episcopesc nu va avea nimic împotriva, societatea numită: *Magyar-orsság katholikus papjainak egyesülete* (societatea preoților catolici din Ungaria) se va înjgheba în curând. În proiectul amintit scopul ei se fixează astfel: „apărarea și promovarea intereselor morale, materiale și sociale ale preoțimii catolice ungare, apoi înființarea unor instituții de salubritate, cu eschiderea oricărui scop politic ori de ierarhie bisericească, și consolidarea spiritului eclesiastic și a înfrățirii preoțimii din chestie“.

Ideea nu este nouă; în alte părți realizarea ei a adus preoțimii foloase destul de însemnate, și cu toate aceste la noi pare-că Ordinariatele nu văd cu ochi buni întreagă mișcarea. Afirmative conferența din 7 Noembrie trecut a corului episcopesc din Ungaria ar fi luat încă atunci o atitudine nu tocmai binevoitoare în această chestiune. Dacă aceasta este adevărat,

probabil toate pregătirile vor rămânea baltă — și credem spre paguba cauzei preoților. (ar.)

*

Doisute douăzeci și cinci de milioane pentru confesiunile protestante și pentru izraeliți. Deodată cu proiectul de lege referitor la autonomia catolică, ministrul Apponyi a prezentat camerei deputaților și un alt proiect referitor la ajutorarea confesiunilor protestante și a legii izraelitice. Sub titlul: „executarea gradată a art. de lege XX din 1848“, în virtutea acestui proiect se depune din partea statului odată pentru totdeauna, ca *fundatiune perpetuă*, suma de 200 milioane coroane pentru cele trei confesiuni protestante și 25 milioane coroane pentru legea izraelită. Cei 9 §§ ai proiectului determină apoi amănunțit cheia după care au să beneficieze din această fundatiune singuraticele confesiuni protestante și stabilesc modalitatea ajutorării confesiunilor din ohestie și până la votarea proiectului, după care legea numai decât intră în vigoare.

Fără îndoială, că proiectul acesta înseamnă un mare câștig pentru confesiunile de cari se tratează. Autonomia de cari protestanții se bucură deja de atâta vreme, și care se va înarticulari, se spune, nu peste mult și pentru legea mosaică, alături cu acest ajutor instituțional oferit din partea statului, sunt lucruri cari ne dau cele mai bune nădejdi că și biserica noastră, lipsită până acum după legile țării și de autonomia care-i compete și de ajutorul proporționat cu acela, care se dă altor biserici, încă va trebui să vină la rând. Proiectul de față alui Apponyi nu atinge de loc biserica română neunită, așa că deocamdată ambele biserici române sunt scartate de cercul de preocupare a ministrului, pentru ca — așa se pare — în viitorul apropiat pentru ambele să se iee dispoziții mai mult sau mai puțin similare.

Așteptăm și vom vedea! (r.)

*

La umbra proiectului ministrului Vázsonyi. Ziua de 21 Decembrie 1917, când s'a prezentat camerei deputaților proiectul noii legi electorale, s'a ridicat în sfârșit vâlul de pe „cea mai democratică (!) reformă“ — așa o numește însuș părintele ei, dl Vázsonyi —, dela anul 1848 încoace. După noul proiect numărul alegătorilor a crescut cu peste 70%, toate sunt însă astfel întocmite în acest proiect, sufragiul cărui nu

este nici universal, nici egal, nici secret, încât procentul alegătorilor maghiari a crescut încă față de trecut cu aproape un procent și jumătate, asigurându-le 62·7%, față de cele 9·3% ale alegătorilor români.

La umbra acestui proiect — căci pentru noi el nu înseamnă nici o lumină! —, a cărui cheie este vrâsta de 24 ani împliniți, cetățenia ungară și scris-cetitul câștigat în primele 4 clase ale școlilor elementare, importanța școlilor noastre, grija deosebită ce trebuie să le-o purtăm ni-se prezintă cu puterea unei lumini orbitoare. Orice nepăsare și neglijență viitoare pe acest teren ni-se va socoti înzecit mai greu ca până acuma, cerând fără amânare o revenire cât mai radicală și mai sănătoasă asupra problemei atât de vitale a școlilor noastre. Comitetul partidului național a hotărât reluarea activității sale politice, la noi în biserică s'a făcut o schimbare în conducerea afacerilor școlare, și astfel cadrele muncii noastre viitoare pe acest teren sunt esențial mai ușoare ca în trecut. Dar chiar tot atât de anevoioase să fie, cu muncă mai multă și mai însuflețită vom putea, și va trebui să putem, arăta alte rezultate. Altfel ne-am prăpădit cu zile! (r.)

Cărți și reviste.

Rihard F. Clarke—Ioan Crișan, Patimile Domnului. Evangheliu. Gânduri și învățături. Arad 1917. Prețul 1 coroană.

»Calea Vieții« din Comloșul-mare a scos în editura sa frumoasă și instructivă lucrare a scriitorului englez Rihard F. Clarke: Patimile Domnului, în românește de preotul din Cistelec Ioan Crișan. Cartea aceasta ne desvălește pe 122 pag., cu seriozitatea scripturilor sfinte, marea și sguuitoarea tragedie a iubirii nemăsurate a Dumnezeu-omului Isus Hristos. Toate gândurile bune și folositoare și întreaga învățătură, ce le aflăm în lucrarea aceasta își au temeiul în sf. Evangheliu și sunt potrivite, să deșlepte și în mintea și inima cetitorului gânduri și sentimente la fel.

Mulți creștini sunt stricați, deși cred tot ce ne-a descoperit Dumnezeu și ne învață biserica. Cauza e, că nu-și dau sama de ceea ce cred și știu, nu reflectează deajuns, nu pun în inimă cele trebuincioase, pentru ce și zice sf. Scriptură: »cu stângere s'a stâns tot pământul, că nu este bărbat, carele să puie în inimă« (Ier. 12, 11). Fiecare creștin știe s. p., ce și câte a suferit Domnul Hristos pentru el, pentru a lui mântuire, căți sunt însă, cari nu se mântuesc, fiindcă vatămă pe care tre-

buie să-l iubească mai pe sus de toate. Dacă s'ar gândi fiecare creștin așa: Hristos s'a făcut om pentru mine, pentru mine a umblat pe pământ, făcând numai bine, pentru mine a suferit scuipături și bătăi și lovituri și cruce și moarte, pentru mine a rămas pe pământ în sf. Euharistie și șede deadreapta lui Dumnezeu-Tatăl în ceriu, — n'ar putea să-i nesocotească poruncile în nici un fel de împrejurare a vieții.

De vreme ce în cartea »Patimile Domnului« cetitorul află îndemnuri puternice, ca să iubească pe Isus, dovedind aceasta cu o vieată conștie de creștin, o recomandăm cu căldură tuturor. Pe lângă cuprins, mai recomandă această lucrare formatul plăcut, tiparul bun și curat, prețul moderat și faptul, că chiar și fiecare țaran știutor de carte o poate înțelege cu ușurință și o poate ceti și în sf. biserică, fiind cuprinsul ei o serie de 46 meditații.

Se poate procura dela editorul din Comloșul-mare (Nagykomlos, com. Torontál). (șr.)

Ioan Georgescu și Traian A. Pinteru, Călimdarul nostru pe anul 1918. Arad 1917. Prețul 90 fil. plus 10 fil. porto.

Profesorul de liceu Ioan Gerogescu și cand. de avocat Traian A. Pinteru, din Biș, ambii dibaci mănuitori ai condeiului, au alcătuit »Călimdariul nostru«, în care, pe lângă partea calendaristică, sfaturi economice, tarife postale, și târguri (60 pag.) și pe lângă 7 ilustrațiuni succese, ni-se mai dau 68 pag. cu 20 bucăți literare, poezii și proză de Dr. Ioan-Urban Jarnik, Ovidiu Hulea, Livia Rebrean, Eleonora Ciumpe, Dr. E. Dăianu, A. Lupeanu, Dr. Cornel Nyess, Petru Dejeu, Victor Stanciu, Kőváry, Isaia Marele, Vasile Kuuk și de întocmitorii lucrării, tot nume, cari sunt destulă garanță pentru valoarea scrierilor.

Lucrarea aceasta, care, cași alte multe lucrări bune populare, a editat-o »Calea vieții« din Comloșul mare, o recomandăm ca una dintre cele mai de preț dintre lucrările de acest gen, apărută pentru anul 1918. (șr.)

Inceputul anului 1918 a adus în câmpul literaturii noastre bisericești un product nou, special, o revistă lunară pentru tipicul bisericii orientale. E »Casa Domnului«, care apare în Poeni (Kissebes), având proprietar, editor și redactor responsabil pe păr. Septimiu Popa, preot gr. cat. român. Îngrijitorul noiei reviste, cum însuș spune, a alcătuit un călimdar bisericesc pe 1918, pentru publicarea căruia a și obținut aprobarea consistorială, despre care scrie în Nrul I. pag. 6.

Lucrarea aceasta, cuprinzând serviciile divine din fiecare zi a anului, eră mai completă decât alte două lucrări similare, apărute la noi, anume decât »Directorial general sau ordul ofi-cinului divin« pe 1890, întocmit de actualul prepozit dela Lugoj, păr. prelat papal Ioan Boroș, care cuprinde serviciile divine

numai din dumineci și sărbători și decât »*Îndreptarul bisericesc*« pe 1913, dat ca supliment la revista aceasta, în care s'a indicat pericopa Evangheliei dela mănecat și liturghie și a Apostolului, apoi viersul de rând, pericopa Evangheliilor de peste săptămână și alte îndrumări scurte. Păr. Septimiu Popa însă în loc să dea directorul aprobat, ca broșură separată, s'a hotărât, să-l dea în corpul unei reviste lunare. Viitorul va arăta, care dintre aceste două forme este mai corăspunzătoare. Peste tot și aproape în orice am convingerea, că e mai bine să se concentreze puterile, decât să se decentralizeze, aceasta mai ales, fiind vorba de ziare și reviste, cari au acelaș scop și aceleși tendințe. Pentru ce 3—4 administratori, când ar putea fi deajuns și unul, pentru ce de 3—4 ori mai multe cheltueli de postă ș. a., când o mare parte din acelea s'ar putea cruța?

În timpul din urmă am petrecut în mai multe locuri de frunte ale bisericii noastre, când m'am convins, că preoții noștri foarte cu greu se desbaeră de anumite datini locale introduse în cultul divin public. Scrisul aici ajută foarte puțin. Apare o carte de tipic bisericesc pentru unificarea ritului, dar fiecare rămâne cu ce a avut, de cumva nu te pui cu totdeadinsul să-i dovedești contrarul. Aici ar putea ajuta numai autoritatea bisericească, dând însăș un directoriu obligator pentru fiecare preot și cantor. Lucrarea aceasta o dorim și o așteptăm noi și credem, că nu înzădar.

Numărul 1. al »Casei Domnului«, pe lângă directorul luni Ianuarie, are mai mulți articoli instructivi. La pag. 15 rândul 3 din jos în sus s'a strecurat o eroare, anume Apostolul și Evanghelia la însărat s'ar fi cetit numai când însăratul se împreună cu liturghia. Tehnica acestui număr arată greutatea începutului. — De altcum, laudând curajul păr. Septimiu Popa, care în scumpețea aceasta enormă și mai ales în marea secetă de hârtie, a luat asupra sa sarcina redactării și a editării unei reviste, li recomandăm întreprinderea, dorind, ca în »Casa Domnului« să între numai ce e frumos, bun și folositor. (șr).

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

G. Bîș. Plecându-ne în fața argumentelor prietinelui Dtale, nu vom mai telefona la Beiș, ci tot la Bîș. A și fost timpul ca Bîș-enilor să le știm zice odată pe nume. — Intimpinarea trimisă în cauza »temeiurilor nădejzii noastre« a sosit după încheierea materialului pentru acest număr, și astfel a trebuit să amânăm publicarea ei pe numărul proximi. Nu va fi târziu nici atunci, fiindcă de acum ieșim iarăș de douăori pe lună.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.

Pentru restanțieri.

La provocările noastre din numărul 13 c. t. de-a ne plăti datoria, fără de încassarea căreia nu o mai putem duce, nici până acum n'a răspuns o mare parte dintre restanțieri. Preferă, se vede, a ne plăti numai la stăruințe repetite, ori chiar singur pe calea *trasele postale*. Siliți de împrejurări vom trebui să trimitem și trase postale. *Am fi neasămănat mai bucuroși însă, dacă restanțierii noștri, pentru a ne cruța lucrul mult împreunat cu trasele postale și pentru a-și cruța cheltuieli de prisos, s'ar grăbi cu trimiterea sumei ce ne dătoresc prin chèque-ul postal, ce-l elăturăm la nrul acesta atât pentru restanțieri, cât și pentru ușurarea plății abonamentelor pe a. c. din partea P. T. abonați, cari s'au achitat pe trecut.*

Administrația „Culturii Creștine“.

Posta Administrației.

Rugăm pe toți bunii prietini, să recomande revista noastră fraților preoți, cari încă nu o au. Deosebit cerem aceasta dela P. T. protoșopi.

R. Budapesta. Bunacúviința aduce cu sine, că cel salutat să resalute, — să răspundă în un chip oarecare acela, căruia i-s'a scris. Prin urmare, dacă o gazetă solicează direct plata abonamentului, se așteaptă să i-se răspundă ori achitând datoria, ori cerând respriu de plată, ori arătând, că s'a întâmplat vre-o greșală la administrație, ce, pe lângă toată atențiunea, nu e imposibil.

H. Gherla. Mai mulți se plâng, că n'au primit toți numerii. Regretăm. Noi spedăm revista regulat și tuturor abonaților. De altcum nu-i de mirat, că în împrejurările de acum se mai întâmplă și încurcături. — Numărul cerut Vi l-am spedat cu plăcere. Dacă ni-se cere, trimitem ori cui, pentru completarea revistei, până ce vom mai avea.

N. Bistra. Suma de Cor. 20, trimisă în 13 Dec. 1917, o socotim ca abonament pe 1918.

I. Bins. Până în 31 Dec. 1917 V'a fost achitat întreg prețul abonamentului. Suma trimisă în 2 Ianuarie o socotim în contul abonamentului curent.

M. Gavoșdia. Adresa Vi-s'a schimbat. Prețul abonamentului e achitat întreg și pe anul acesta.

D. Dissér. Prețul abonamentului Vi achitat și pe sem. I. a. c.

Mai nou:

Dovezi nouă Pentru adevăruri vechi.

De

Prof. Ioan Georgescu.

Cartea, apărută în biblioteca „Sămănătorul“ din Arad, cuprinde gânduri și îndemnuri creștine despre raporturile de viață dintre cele două sexuri. Pentru oricine, dar îndeosebi pentru tinerimea adultă, ea poate fi de
□ □ □ □ □ cel mai mare folos. □ □ □ □ □

Se poate avea dela oricare librărie românească pentru 40 fileri.

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojor, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de legea răsăriteană, prin care se promovează nespuse de mult unitatea cultului public dumnezeesc.

Se vinde cu 4 cor. și se poate avea dela librăria seminarială din Blaj.

SUMARUL:

I. Articole.

- Andrea, Cornel B.**, La chestia organizării preoțimii 228.
- Berinde, Irina**, Scopul educației 18.
- Brnzeu, Dr. Nicolae**, In cauza presei noastre bisericești (Scrisoare părintelui Dr. Alexandru Rusu) 33.
- , Alte probleme ale bisericii noastre 109, 158.
- , Chestii de limbă liturgică (Incă o problemă de-a bisericii noastre) 218.
- Coltor, Dr. Ioan**, Sfânta scriptură pe românește 63.
- , Notițe pe marginea rânduelii scurte a sfântului maslu 102.
- Comitetul reuniunii de misiuni**, Raport pe anii 1913—8 275.
- Crișan, Ioan**, «Câteva reflexiuni asupra textului liturgic» 318.
- , Binecuvântarea paulină (O mică întregire) 357.
- Flueras, Nicolae**, Religiunea creștină și filosofia socială modernă 15.
- Georgescu, Ioan**, Temeiurile mișcării noastre (Necesitatea critice) 48.
- , O carte de valoare (Recenzie) 281.
- Maior, Iuliu**, Ce ne lipsește? 72.
- Marcu, Dr. Izidor**, Valoarea tratatelor internaționale, considerate din punct de vedere moral 345.
- Modrigan, Ioan**, Din scrisul lui Gheorghe Lazar 305.
- Nedă, P. Gregorie D.**, Credința mucenicului (O pagină din psihologia eroilor crucii: Sf. Apolloniu) 4, 40.
- Niculescu, Dr. Alexandru**, Dar de Crăciun 1.
- , Cuminecarea zilnică 139.
- , Sfânta euharistie și familia creștină 265.
- Pop, P. Augustin A.**, Vremuri noue (Un ecou la problemele de viață ale bisericii noastre) 59.
- , Mai multă viață! 98.
- , Preotul și sf. euharistie 134.
- , Problemele viitorului (O circulară) 180.
- Pop, Ioan de Zăicani**, In noaptea învierii (O povestire) 177.
- Pop, Virgil**, Cultul euharistic în popor 118.
- Poruțiu, Dr. Petre**, Etica avocatului 144.
- Pteancu, Gheorghe M.**, In jurul credințelor deșarte 113.
- Radu, Dr. Iacob**, Insemnări din corespondența episcopului greco-cat. de Oradea-mare Moise Dragoși (1776—1787) 202, 231.
- Redacția, † Mitropolitul Victor** 29.

IV.

- , Doriințele clerului unit (Manifestul sinodului electoral din din 9 Maiu 1918) 197.
- , Spre pace 331.
- Rusu, Dr. Alexandru**, Proiectul de lege despre autonomia bisericii catolice din Ungaria 9.
- , Dreptul nostru de alegere 57.
- , Alegerea de mitropolit 95.
- , 9 Maiu 1918 (Demnitatea noastră la alegerea de mitropolit) 131.
- , În fața urnei (Libertatea noastră la alegerea de mitropolit) 175.
- , După alegere (Câteva constatări și reflexii, cari se impun dela sine) 195.
- , O mare datorință (În interesul școlilor noastre confesionale primejduite) 215.
- , Norogrei (Notițe pe marginea câtorva probleme arzătoare) 259.
- , Pro memoria (La 150 ani dela moartea episcopului Inocențiu M. Klein) 303.
- , Noua eră și biserica noastră (Reflexii actuale) 334.
- Sângeorgean, Iosif**, Câteva reflexiuni asupra textului liturgic 271
- , O chestiune pastorală (Dreptul parohului privitor la prevederea celor bolnavi) 361.
- Senior, (Ștefan Roșianu)**, Pentru pacea internă a Ungariei (Scrisoare) 66.
- , Gânduri pentru o altă alegere de mitropolit 238.
- , Pentru delăturarea unui obicei rău dela completarea beneficiilor mici eclesiastice (Scrisoare) 313.
- , Măruntisuri actuale (Scrisoare) 351.
- Șerban, George**, O trăsătură a sufletului mitropolitului Victor (Reflexii actuale) 75.

II. Insemnări.

- Andrea, Cornel B.**, «Corporația morală primissimă» 290.
- Bălan, Dr. Ioan**, O școală foarte bună 237.
- Coltor, Dr. Ioan**, Vicarul capitulei și sfera lui de activitate 79.
- , Margareta Maria Alacoque și cultul inimii Domnului 184.
- Crișan, Ioan**, Ceva despre terminologia bisericească 82.
- Pop, Ioan de Zăicani**, Doliul literaturii românești (Doi morți iluștri: George Coșbuc și Barbu Delavrancea) 243.
- Popa, Dr. Alexandru**, Câteva amănunte electorale 162.
- Redacția**, Alocuția de Crăciun a Sfinției Sale papii Benedict al XV-lea 21.
- , Fundațiunea pentru ajutorarea ziaristilor români din Ungaria 291.
- Rusu, Dr. Alexandru**, Motivarea proiectului de autonomie și biserica noastră 50.
- , Fondul cultural arhidiecezan 80.
- , Membrii sinodului electoral 121.

- , Sinodalitatea ultimului nostru «sinod electoral» 245.
- , Colecta dela Noșlac — o rușinoasă dovadă a indolenței noastre proverbiale 285.
- , Incă odată «lectura pentru soldați» 323.
- , O nouă alegere de mitropolit (?) 364.
- Sângeorgean, Iosif**, Inmatricularea «copiilor de războiu» 250.
- Senior (Ștefan Roșianu)**, Biserica greco-catolică pentru propășirea clerului în știință 186.
- , Locul copiilor, după ce se înserează, e acasă 206.
- , Prelucrarea datelor statistice 248.
- , Tânguirea unui preot pentru indiferentismul față de sf. euharistie 322.
- Șăuleanu, Dr. Vasile**, Șaptecezi de ani de muncă culturală 164.

III. Cronică.

1. Biserica apusună.

Serbări la Grottaferrata (r.) 86. Situația deosebit de grea a sf. Scaun apostolic (r.) 87. În jurul contractului secret dela Londra (r.) 126. Centrale diecezane de reuniuni (r.) 168. Canoizarea fericitei Margareta Maria Alacoque (r.) 192. O pastorală comună a episcopatului catolic din Austria (vș.) 210. O dispoziție papală (r.) 254. Programul lui Wilson, pe teren religios (ar.) 373.

2. Biserica răsăriteană.

Noua congregație pentru biserica orientală (r.) 85. Numiri mai noue la «congregația orientală» (r.) 192. S'a schimbat prefectul «propagandei» din Roma (vș.) 213. Academia papală orientală (vș.) 375.

3. Biserica română unită.

Intronizarea episcopului Gherlei (Redacția) 23. / Trei pastorale arhieresti (ar.) 23. La moartea mitropolitului nostru (ar.) 52. Alte două conferințe episcopesti (ar.) 53. Mișcarea din capitulul mitropolitan (r.) 54. Pastorală de Crăciun a Preasfințitului dela Lugoj (ar.) 84. Clopotele recvirate de pe teritorul arhidiecezei (r.) 89. Date statistice (r.) 90. Memorandumul bisericii noastre la Maiestatea Sa (ar.) 123. Comisari regești la sinodul electoral (ar.) 124. Alegerea de mitropolit (ar.) 166. Un ajutor foarte bine venit (ar.) 168. Joi în săptămâna luminată (sr.) 188. La alegerea de mitropolit (ar.) 189. O scrisoare poștică adresată arhierilor noștri (ar.) 189. Pastoralele arhieresti (r.) 190. Dela alegerea de mitropolit (ar.) 208. Prelați noi în biserica noastră (r.) 209. † Canonicul Gavrilă Pop (ar.) 209. Grijiți manuscrisurile și tipăriturile vechi (sr.) 212. Două conferințe episcopesti (ar.) 252. Liceele noastre confesionale la răspântie (ar.) 253. Preoții cu cvalificație inferioară (sr.) 255. O nouă conferință episcopească

(vs.) 292. Deschiderea orfelinatului din Blaj (ar.) 292. Reuniunea arhiepiscopala de misiuni și-a reluat activitatea (vs.) 293. Pentru răduvele și orfanii de preoți (r.) 294. 62.604 cor. pentru fondul cultural arhiepiscopala (r.) 295. O frumoasă fundațiune (vs.) 362. »Vicariatul național român« (ar.) 368. Liceul nostru din Beins iarăș românesc (r.) 369 † Canoniceul Dr. Victor Szmigelski (ar.) 370. Acțiunea caritativă pornită în Gherla (r.) 371. Reuniunea tinerimii adulte din Valhid (sr.) 372.

4. Biserica română neunită.

Sinoadele bisericii române neunite sub controlă ministerială (ar.) 211 Din biserica românească a Bucovinei (r.) 297. Mișcare pentru înființarea unui Hajdudorogh neunit (ar.) 298. «A murit Mangra!» (vs.) 328.

5. Biserica catolică maghiară.

Pentru organizarea preoțimii catolice din Ungaria (ar.) 24. O mare mișcare de presă în sânul catolicismului maghiar (ar.) 87. Partidul popular creștin-social (ar.) 89. O circulară a primatului, care ne privește (ar.) 125. Reunirea de presă a catolicilor maghiari (ar.) 126. Obținerea gradurilor academice la facultatea teologică a universității din Budapesta (r.) 127. Adunarea generală a societății sf. Ștefan (vs.) 169. Primatul Cserneh și statificarea școlilor confesionale (ar.) 170. Marea mișcare de presă a catolicilor maghiari (ar.) 255. Conferență episcopescă amânată (ar.) 326. Proiectul pentru autonomia catolică s'a infundat (ar.) 226 «Săptămâna socială» a catolicilor maghiari (r.) 327 Șanator pentru preoți (r.) 327. Sfatul preoțesc maghiar (r.) 374.

6. Alte chestii culturale.

Două sute douăzeci și cinci de milioane pentru confesiunile protestante și pentru izraeliții (r.) 25. La umbra proiectului lui Vázsonyi (r.) 25. Primul contract de pace (ar.) 83. Un congres catolic internațional (ar.) 86. Contribuiri pe seama «Asociațiunii» (r.) 167. Statificare de școli (ar.) 171. Pocăiții din Ungaria (ar.) 191. Noue contribuiri pe seama «Asociațiunii» (r.) 211. Dare de cult și dare comună (sr.) 212. Din vorbirea de program a noului ministru de culte (r.) 253. Poliție specială pentru tinerime (sr.) 256. Domnitorul țării și agricultorii (sr.) 256. «Poporul român» societate pe acții (ar.) 295. Spre pacea lumii (ar.) 325. Marea adunare națională de la Alba-Iulia (ar.) 366. Primul nostru ministru român (vs.) 367. Solidarizarea arhierilor români (vs.) 367.

IV. Cărți și reviste.

A) Cărți.

Broșu, Dr. I., Casa de la Ierihon (ic.) 128.

Caba, Vazul, Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete (al.) 329.

- Cărți intrate la redacție*: 95, 174, 258, 301, 330, 378.
- Ciorgianu, Dr. Ștefan*, Dor de lumină (ic.) 193.
- Ciuhandu, Dr. Gheorghe*, Școala noastră populară și darea culturală (șr.) 299.
- Ciura, A.*, Prietini. Povestire pentru popor (ar.) 90.
- Clarke F. Richard*, traducere de Ioan Crișan, Patimile Domnului (șr.) 26.
- Georgescu, Ioan și Traian A. Pinteru*, Calendarul nostru pe anul 1918 (șr.) 27.
- , Calendarul nostru pe anul 1919 (vs.) 376.
- Lupeanu, Alexandru*, Sămânța viitorului (ar.) 328.
- Iacob Marga*, Ciclu dublu de predici pentru Duminicile postului mare (r.) 375. <
- Mănsat, George*, Cartea mângâierii. Pilde și învățături creștinești (r.) 91.
- Meteș, Ștefan*, Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria. Vol. I. (ig.) 298.
- Melin, A.*, Cărțile războiului: 1. Plugul Domnului; 2. Din războiu. Vierșuri și cântece (ig.) 55.

B) Reviste.

- *Calea vieții* (Dr. Alexandru Rusu) 377.
- *Casa Domnului* (șr.) 27.
- *Convorbiri științifice* (ar.) 213
- *Cuvântul adevărului* (r.) 329.
- *Egyházi Közlöny* (r.) 95.
- „ „ (ar.) 300.
- *Euhárisztikus Értesítő* (șr.) 214.
- *Gazeta poporului* (r.) 92.
- *Katolische Kirchenseitung* (ar.) 93.
- „ „ (ar.) 173.
- *Lumina* (r.) 92.
- *Magyar Kultúra* (ar.) 257.
- *Papok Közlönye* (r.) 172.
- *Revista economică* (ar.) 193.
- *Stimmen der Zeit* (r.) 92.
- *Telegraful român* (ar.) 129.

V. Telefon.

Pe pagina ultimă a fiecărui număr.